

1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑΣ

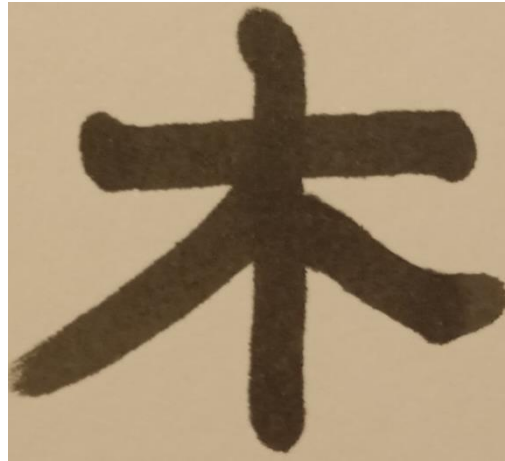
1.1. Είναι θέμα στυλ

Στους βασικούς κύκλους των σεμιναρίων μας μάθαμε πώς να σχηματίζουμε στοιχειωδώς τα διάφορα κινεζικά ιδεογράμματα. Μάθαμε, δηλαδή, κυρίως την σειρά των γραμμών και εξασκηθήκαμε στο πώς να διατάσσουμε τα διάφορα συστατικά τους στον χώρο ούτως ώστε το αποτέλεσμα να μην είναι δυσανάλογο. Αυτά είναι παραπάνω από αρκετά για τον μέσο σπουδαστή της κινεζικής, καθώς μάλιστα το χειρόγραφο δεν παίζει ιδιαίτερο ρόλο στις εξετάσεις γλωσσομάθειας. Ωστόσο, για να δημιουργήσει κανείς ένα ευπαρουσίαστο γραπτό που να απολαμβάνει του σεβασμού –και γιατί όχι και του θαυμασμού– των συνεργατών και των συμφοιτητών, απαιτούνται ορισμένες ακόμα δεξιότητες στο πεδίο της γραφής.

Στο πρόγραμμα εκπαίδευσης που ακολουθεί, δεν θα ασχοληθούμε με την παραδοσιακή κινεζική καλλιγραφία. Με άλλα λόγια, ούτε θα εξετάσουμε τα διάφορα στυλ καλλιγραφίας που έχουν αναπτυχθεί, ούτε θα χρησιμοποιήσουμε πινέλο. Το προκείμενο πρόγραμμα εκπαίδευσης είναι περισσότερο προσαρμοσμένο στις ανάγκες της καθημερινής ζωής, επομένως είναι σχεδιασμένο για γραφή με στυλό. Βεβαίως, έχουν διατηρηθεί διάφορα στοιχεία από αυτό που λένε οι Κινέζοι «καλλιγραφία με σκληρή γραφίδα» (硬笔书法 yìng bǐ shū fǎ). Ως σκληρή γραφίδα (硬笔 yìng bǐ) εννοείται δε είτε το στυλό είτε το μολύβι. Θα μάθουμε, λοιπόν, ορισμένες κινήσεις του στυλό που θα δώσουν στα ιδεογράμματά μας μία πιο γνήσια όψη.

α

β

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Ας παρατηρήσουμε για μία στιγμή τις παραπάνω δύο φωτογραφίες. Είναι το ίδιο ακριβώς ιδεόγραμμα (木 *mù*, δένδρο, ξύλο), αλλά κάποιος θα έλεγε ότι το (β) είναι πιο καλογραμμένο. Πράγματι, το (α) ίσως δεν παρουσιάζει κανένα λάθος, καμία δυσαναλογία· δεν παύει όμως να είναι γραμμένο απλά, σχεδόν απλοϊκά, δηλαδή με γραμμές που είναι τραβηγμένες ίσια και με την ίδια πίεση του μολυβιού. Ακριβώς όπως γράφει ένας αρχάριος, δηλαδή. Από την άλλη, το δεξί ιδεόγραμμα είναι γραμμένο με διάφορα ποικίλματα στις γραμμές του, ενώ αξίζει να παρατηρήσει κανείς ότι τα «ποδαράκια» του ιδεογράμματος δεν είναι ίδια. Και τούτο συμβαίνει γιατί οι δύο γραμμές που αποτελούν τα ούτω καλούμενα «ποδαράκια» δεν είναι δύο πανομοιότυπες γραμμές που απλώς γράφονται διαμετρικά αντίθετα –στην πραγματικότητα πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικά είδη γραμμής που γράφονται με εντελώς διαφορετικό τρόπο. Από τα παραπάνω συνάγουμε τα εξής δύο συμπεράσματα.

Πρώτον, ότι στην κινεζική γραφή η πίεση του στυλό ή του μολυβιού (εις το εξής θα λέμε «της γραφίδας») δεν παραμένει πάντοτε η ίδια. Περισσότερο θα έλεγε κανείς ότι οι Κινέζοι ξεκινάνε να γράφουν μία γραμμή βάζοντας πίεση στο

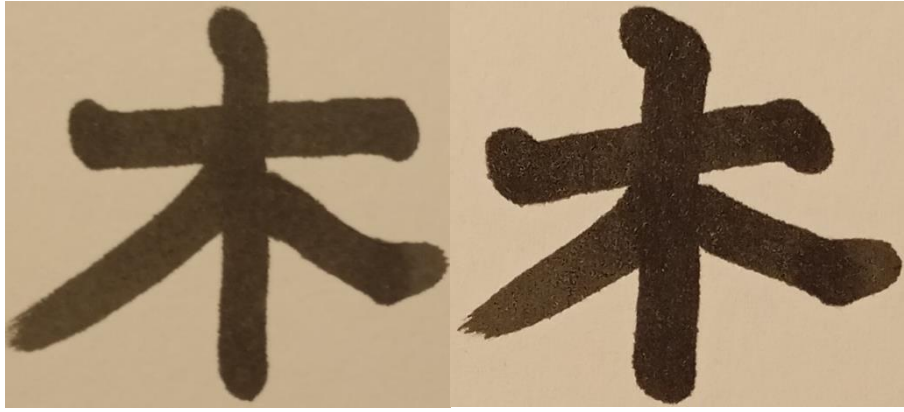
1: Βασικές αρχές της καλλιγραφίας

χέρι τους, και ύστερα απελευθερώνοντάς το, μαλακώνοντας την λαβή τους. Αυτό ίσως ακούγεται εύκολο, στην πραγματικότητα όμως απαιτεί αρκετή εξάσκηση διότι, απελευθερώνοντας το χέρι μας, μπορεί μία γραμμή να στραβώσει, να βγει περισσότερο μακριά από ότι έπρεπε, κλπ. Ταυτόχρονα, θα έλεγε κανείς ότι αυτή η εναλλαγή έντασης και χαλαρότητας κρύβει κάτι από την κινεζική φιλοσοφία και την ένωση των δύο αντιθέτων, τον γιν (陰 yīn) και το γιάνγκ (陽 yáng), το θηλυκό και το αρσενικό. Συνδυασμός πίεσης και χαλαρότητας είναι και πολλά είδη παραδοσιακής κινεζικής γυμναστικής, στα οποία ο γυμναζόμενος πρώτα σφίγγει και μετά χαλαρώνει τους μύες του. Όλα αυτά τα συνοψίζει η φράση του Λάο Τσε: «*Να ξέρεις τί είναι αρσενικό, αλλά να φυλάς και την θηλυκότητα*». ¹ Επομένως είναι βασικό να καταλάβουμε ότι, εάν δεν μάθουμε πότε να σφίγγουμε και πότε να χαλαρώνουμε την λαβή μας, είναι πρακτικώς αδύνατον να πετύχουμε ένα γραφικό αποτέλεσμα που να μοιάζει γνήσιο.

Δεύτερον, ότι ακόμα και οι ίσιες γραμμές δεν γράφονται εντελώς ίσιες, αλλά στην αρχή ή στο τέλος τους παρουσιάζουν μερικά ποικίλματα, δηλαδή ανασηκώνονται ή πέφτουν. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι οι γραμμές αυτές δεν μπορεί να ανασηκώνονται ή να πέφτουν πάρα πολύ, καθώς αυτό θα αποτελούσε ένα στοιχείο οπτικής υπερβολής. Παρότι θα πούμε περισσότερο στο επόμενο κεφάλαιο, θα δώσουμε εδώ ένα παράδειγμα προσπαθώντας να προσδιορίσουμε τί ακριβώς εννοούμε ως *υπερβολή*. Ας επιστρέψουμε στο ιδεόγραμμα 木 (mù) και ας εξετάσουμε μία ορθή γραφή και μία περίπτωση υπερβολής.

---

¹ Βλ. Πολύμερος, Κ. (2021): *Τάο Τε Τζινγκ. Το ποίημα του γηραιού*. Εκδόσεις. Λίγγα Γαία. Λαμία.

α

β

Όπως βλέπουμε, στο ιδεόγραμμα (β) οι γραμμές είναι τόσο υπερβολικές, ώστε σχεδόν σχηματίζουν γωνία, δημιουργείται η εντύπωση πως τα ποικίλματα είναι σχεδόν ξεχωριστές γραμμές. Από αυτό καταλαβαίνουμε ότι το ιδεόγραμμα (β) δεν είναι πολύ καλογραμμένο. Καταλληλότερο μοιάζει το ιδεόγραμμα (α). Βεβαίως, για να βρει κανείς αυτήν την ανεπαίσθητη κλίση που απαιτείται για να φτιάξει ποικίλματα στις γραμμές χωρίς να είναι υπερβολικός, χρειάζεται επίσης αρκετή εξάσκηση.

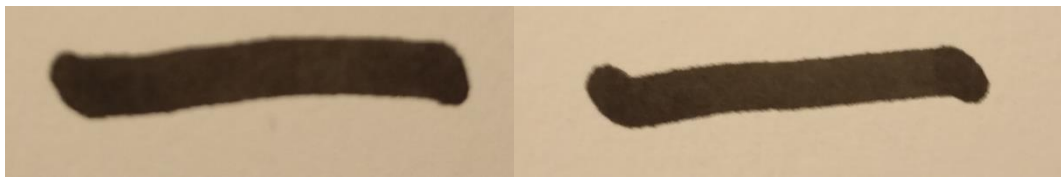
Η μαθήτρια ή ο μαθητής θα πρέπει να επιμείνει αρκετές φορές για να κατακτήσει το αγαθό της καλλιγραφίας, και σίγουρα θα είναι πάρα πολλές οι αποτυχημένες προσπάθειες. Ωστόσο, σε αυτήν την διαδικασία η οποία απαιτεί επανάληψη, υπάρχει και μία κρυφή ομορφιά. Μίαν ομορφιά που μπορεί να γευθεί μόνον όποιος ασχολήθηκε με αυτήν την λεπτή τέχνη. Ύστερα από μερικά χρόνια διδασκαλίας της κινεζικής γλώσσας, πολλές μαθήτριες και πολλοί μαθητές μου μού είπαν ότι είναι πάρα πολύ χαλαρωτικό να γράφει κανείς κινεζικά ιδεογράμματα. Δεν είναι, εξάλλου, τυχαίο, ότι η καλλιγραφία εδώ και χιλιάδες χρόνια είναι μία τέχνη που ασκεί ακόμη και ο απλός λαός και συχνά προωθεί τους σκοπούς της χαλάρωσης.

1: Βασικές αρχές της καλλιγραφίας

1.2. Οι οκτώ βασικές γραμμές

Όπως είναι γνωστό, η κινεζική γραφή βασίζεται σε οκτώ βασικές γραμμές. Όλα τα κινεζικά ιδεογράμματα (και είναι πολλές δεκάδες χιλιάδες) δομούνται με βάση τους αυτά τα οκτώ είδη γραμμής. Από εκεί και έπειτα, οι γραφές που διαφοροποιούνται είναι ελάχιστες. Επομένως καταλαβαίνει κανείς ότι η μελέτη των οκτώ βασικών γραμμών, παρότι με την πρώτη ματιά μπορεί να φαίνεται σαν μία άχαρη διαδικασία, στην πραγματικότητα είναι το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς που καλείται μία μαθητευόμενη ή ένας μαθητευόμενος να κάνει. Αφού κατακτηθούν αυτές οι γραμμές, δεν μένει παρά να διαταχθούν στον χώρο με τρόπο κατάλληλο ώστε να αποφεύγονται δυσαναλογίες –δεξιότητα που κατέχει κανείς ήδη από την απλή εκμάθηση των ιδεογραμμάτων.

Η **πρώτη** από τις οκτώ γραμμές είναι η λεγόμενη **οριζόντιος** (橫 *héng*, *οριζόντιος*, *διαμήκης*). Ο τρόπος που δομείται αυτή η γραμμή είναι απλός. Στο ξεκίνημά της ξεκινάει από λίγο ψηλότερα, συνεχίζει σταθερά, και κατά την ολοκλήρωσή της πέφτει λιγάκι, κατά τον παρακάτω τρόπο:

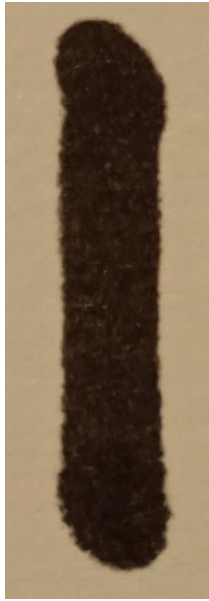

α

β

Στην πρώτη περίπτωση (α), βλέπουμε την σωστά τραβηγμένη γραμμή, με αυτόν το ήπιο κυματισμό της, ενώ στην δεύτερη περίπτωση (β) βλέπουμε μία γραμμή με έντονα γωνιώδες ξεκίνημα, η οποία δεν είναι ιδιαίτερος όμορφη.

Η **δεύτερη** από τις οκτώ γραμμές είναι η λεγόμενη **κάθετος** (豎 *shù*, *κάθετος*, *στητός*). Πρέπει να σημειωθεί ότι η

κάθετος δεν είναι μία όρθια οριζόντιος. Παρουσιάζει μεν ένα ποίκιλμα ψηλά, στην αρχή της, αλλά ύστερα συνεχίζει όλο ίσια που ολοκληρώνεται. Πολλοί κατά την ολοκλήρωσή της σταματούν το στυλό και το αφήνουν να βγάλει λίγο περισσότερη μελάνη, έτσι ώστε η απόληξη της καθέτου γραμμής να είναι λίγο περισσότερο παχιά, όπως παρακάτω. Σε κάθε περίπτωση, βασικό συστατικό της επιτυχίας της γραμμής αυτής είναι το πάτημα της γραφίδας στην αρχή και η χαλάρωση της λαβής στην συνέχεια.

Ασκήσεις:

- 1. Γράψτε τουλάχιστον 20 φορές την οριζόντιο. Κάθε πέντε επαναλήψεις να σταματάτε, να κοιτάτε τις γραμμές, και να αναλογίζεσθε πώς μπορείτε να τις κάνετε καλύτερες. Προσέξτε πάρα πολύ να μην βιάζεσθε.**
- 2. Επαναλάβετε το ίδιο με την κάθετο. Προσέξτε πάρα πολύ να μην βιάζεσθε.**
- 3. Αξιοποιώντας τις δύο αυτές γραμμές, γράψτε το ιδεόγραμμα † (shí, δέκα) τουλάχιστον είκοσι φορές. Ύστερα κοιτάξτε και τα είκοσι και σκεφθείτε ποιό σας βγήκε ομορφότερο και γιατί. Προσέξτε πάρα πολύ να μην βιάζεσθε ούτε στο γράψιμο ούτε στην κρίση σας.**